

met:

- * Herstel Drulse Beek
- * Van Heilig Woud tot Heilig Land
- * Op stap met Ben Thissen
- * Ploegdriever in Groesbeek en de Ooijpolder
- * Aardhommels
- * Landschapsbeheer Groesbeek

GROESBEEKS
milieu
journaal

2000-103

kennismakingsprijs *f*3,50

Verschijningsdatum december 2000

Inhoud

Het Groesbeeks Milieu-journaal is een uitgave van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek en verschijnt drie-maandelijks. kosten: minimaal f25,- per jaar. Opgave bij het secretariaat.

REDACTIE

Henny Brinkhof
Niek Willems
Willemijn van Rooij

MEDEWERKERS

Jeske de Bekker
Klaas Bouwens
Arno van der Kruis
Peter Pouwels
Ben Thissen

SECRETARIAAT

Postbus 26
6560 AA Groesbeek
tel. 024-3971214
gironr. 52.75.384
bankrek. 1174.42305

DRUK

Werkenrode, Groesbeek

Voorwoord van de redactie	1
Herstel Drulse Beek Door Henny Brinkhof	2
Van Heilig Woud tot Heilig Land Door Klaas Bouwer	7
Milieu Rondom door willemijn van Rooij	10
Ploegdriever in Groesbeek en de Ooijpolder Door arno van der Kruis	12
Wie kent Groesbeek	15
Op stap met Ben Thissen (2) door Willemijn van Rooij	16
Landschapsbeheer Groesbeek Door Peter Pouwels	18
De Aardhommels	20
Weet je weetje door Jeske de Bekker	22

Voorwoord

De bebouwde kom van Goesbeek, of het gebied er net buiten heeft allerlei mogelijkheden als het gaat om natuurvriendelijk of natuurlijk groenbeheer. De afgelopen jaren zijn er dan ook diverse projecten tot uitvoering gebracht, die als succesvol gekenschetst kunnen worden. De Foerperpot is wellicht het meest bekende voorbeeld. Een ander project is De Galgenhei, die een paar jaar geleden aangepakt is. Er lopen nu op de wederkerende heide Saoy schapen.

Momenteel is De Drulse Beek aan de beurt. In het kader van het strategisch Actiegebied worden riooloverstorten gesaneerd en krijgt de beek ter hoogte van de Foerperpot en De Treffers een natuurlijker en op natuur gerichte inrichting. Eerder was het Herwendaal al aan de beurt geweest. In dit milieujournaal zullen we aandacht besteden aan deze werkzaamheden. Een andere plek waar in de toekomst nog veel mogelijk is, is de Groesbeek zelf. In het centrum en vooral in de groenzone van het Mariëndaal en de Hoflaan zijn de mogelijkheden groot. Dit project bevindt zich nog in de onderzoeksfase. Andere gebieden die vanwege hun omvang op den duur geschikt zijn voor natuurlijk groenbeheer zijn de graslanden bij de Panoramaberg, enkele forse groenstroken in De Drul, de grasstroken bij De Dries. Soms zijn ook kleinere groenstroken zijn soms geschikt voor natuurbeheer. Dat geldt bijvoorbeeld voor steilranden, zoals die van het Mookse Straatje. Ben Thissen weet daar van alles over te vertellen.

Ook het buitengebied van Groesbeek begint mogelijk aan een voor de natuur zonniger toekomst. Wat begon als "Groesbeek Wandelland", een pleidooi voor de instandhouding van de onverharde paden en hun bermen in het agrarische buitengebied van Groesbeek heeft geresulteerd in een agrarische natuurvereniging: Vereniging Landschapsbeheer Groesbeek-Ooijpolder 'de ploegdriever' en de Stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek. In dit milieujournaal zullen beide onlangs opgerichte organisaties geïntroduceerd worden.

Groesbeek wordt steeds groener

De redactie

Herstel Drulse Beek

Het zal niemand ontgaan zijn dat al de hele zomer werkzaamheden plaatsvinden aan de Drulse Beek in de omgeving van de Nieuwe Drulse weg. De bedoeling van dit project is om ongewenste lozingen van riooloverstorten sterk terug te dringen en zo de Drulse Beek schoner te maken om de beek een fraaier en natuurlijker loop tegen, waarbij de beekloop weer kronkels krijgt en de oevers natuurvriendelijk worden ingericht.

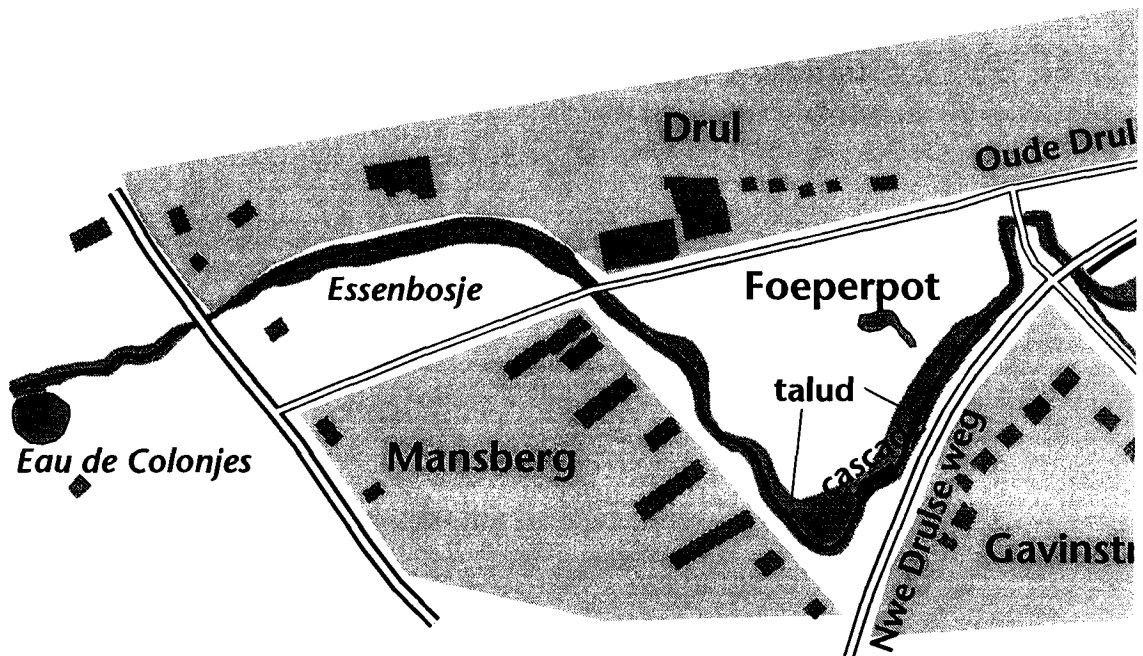
In dit artikel zullen we in het kort de historie van het plan beschrijven, vervolgens zullen we de plannen die momenteel uitgevoerd worden toelichten en voorzien van commentaar en tenslotte zullen we naar de toekomst kijken.

Het plan om de Drulse Beek een opknapbeurt te geven is al vrij oud. Al bijna vanaf het begin van de instelling van het Strategisch Actiegebied Groesbeek in 1992 stond de Drulse Beek op de agenda. Initiatiefnemers waren het Zuiveringsschap Rivierenland en de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek. Uit onderzoek van het Zuiveringsschap was gebleken dat de Drulse Beek hoge natuurwaarden bezat, ondanks het feit dat de beek rechtgetrokken was en dat er diverse riooloverstorten op zaten. Bij flinke buien als het riool grote hoeveelheden water te verwerken krijgt, lopen de riolen bij de overstorten over en lozen dan verontreinigd water in de beek. Het saneren van die overstorten en een natuurvriendelijke inrichting van de beek,

waarbij deze ook weer een kronkelende bedding zou krijgen, zou de natuurwaarde verder doen toenemen. Iedereen vond het een goed plan.

HET EERSTE TRAJECT DE DRULSE BEEK BIJ HET HERWENDAAL

In 1994 werd het eerste deel van het plan uitgevoerd. Dit betrof de bovenloop van de Drulse Beek: van de Koepel tot Garage Oomen. Dit gedeelte van de beek bevat nog maar zelden water sinds de bosvijver De Koepel nog maar zelden overstroomt. De werkzaamheden vielen samen met het afdekken van het vuilnisstort De Dukenburg. Daarvoor was veel grond nodig, die vrijkwam bij de inrichtingswerkzaamheden. In dit traject van de beek bevonden zich overigens geen riooloverstorten. Er werden een paar kronkels in de beek gelegd, de sterk verrijkte bovenlaag van het hele gebied werd afgevoerd, zodat er een gunstige Ausgangssituatie voor de ontwikkeling van een soortenrijke begroeiing geschapen werd. Er werd een wandelpad aangelegd. Daarna werd er een zeer diverse begroeiing aangebracht. Op sommige delen van de strook werden verschillende soorten inheemse struiken ingeplant. Op andere plekken kwam langs de beek een rij elzen en werden bomen geplant. Op andere delen

zou gebeure niets en kon zich een grasland ontwikkelen, dat jaarlijks tweemaal gemaaid zouden worden, waarbij het maaisel afgevoerd werd. Belangrijk was het graven van een poel aan het begin van de Eerste Colonjes. Deze kreeg de toepasselijke naam "Eau de Colonjes" bedacht door Wil Arens.

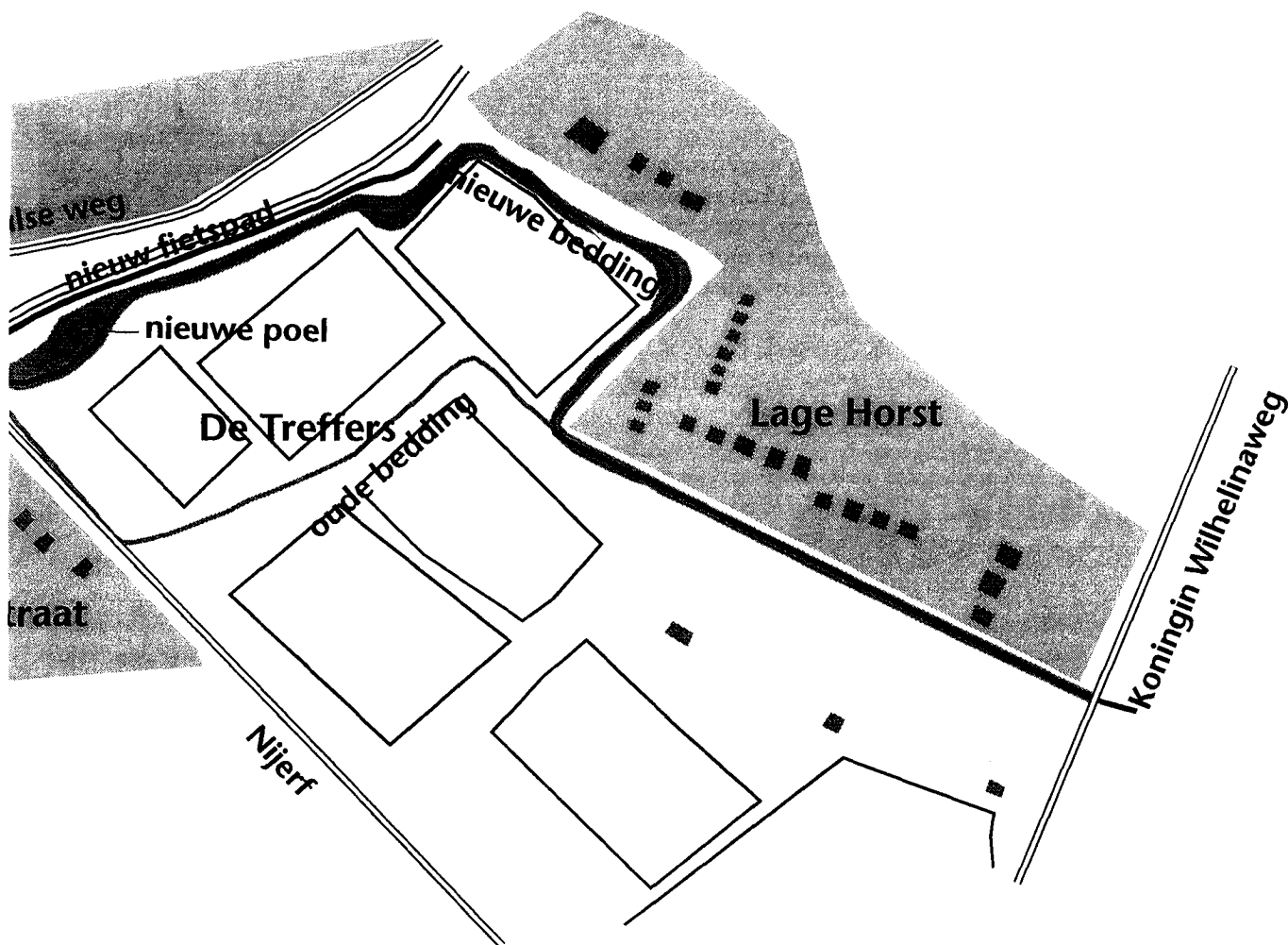
Tegelijk met de inrichting van het eerste deel van de beek bij Herwendaal, werden bij de Foeperpot één van de taluds verflauwd.

HET TWEEDE TRAJECT

Twee jaar later in september 1996 verscheen het rapport "Herstel Drulse beek" van drie studenten van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein, waaronder Gerrie Kamps uit Groesbeek. Hierin werd gedetailleerd per deelgebied beschreven hoe de tweede fase van de Drulse Beek uitgevoerd kon worden. Ook werden mogelijkheden en knelpunten op een rij gezet. Dit rapport vormde het startpunt van het tweede traject van de herinrichting van de Midenloop van de Drulse Beek. Binnen het Strategisch Actiegebied werd een werkgroep samengesteld die het plan zou gaan voorbereiden. De Gemeente, het Zuiveringsschap en het Polderdistrict en ingenieursbureau Arcadis hadden er zitting in.

De plannen

Riooloverstorten spelen in deze zone een belangrijke rol. Provincie en Zuiveringsschap had afspraken gemaakt met de gemeente om de riooloverstorten te saneren. Bij de Hobbemaweg lag een grote riooloverstort die niet meer voldeed aan de milieueisen en die de Drulse Beek sterk belastte. Deze zou aangepast dienen te worden. Hiertoe zou een ondergrondse kelder aangelegd worden, die het (sterk verontreinigde) overstortwater zou opvangen en wegpompen. Toch zou bij hevige buien niet te voorkomen zijn dat de kelder zou moeten overstorten op het oppervlaktewater. Het water zou weliswaar een stuk minder vuil zijn dan voorheen, omdat de eerste vieze watergolf in de kelder terecht komt en al grotendeels weggepompt is als de kelder overloopt en het rioolwater in die fase door het overvloedige regenval al sterk verdund is. De overstort zou door die maatregel wel voldoen aan

de milieuwetten. Omdat de gemeente het ongewenst vond dat deze overstortingen in de Drulse beek terecht zou komen, besloot zij dit water via een riool naar de Hulsbeek te leiden.

Naast de grote overstort bij de hobbemaweg was er nog een kleinere vervuiliingsbron bij de Mansberg. Hier was een gescheiden rioolstelsel. Het water van daken en de weg werd geloosd op de Drulse Beek. Echter bij stortbuien stroomde ook het riool vaak over in de andere afvoer en kwam in de Drulse Beek terecht. Om deze situatie te verhelpen zou een apart riool aangelegd om dit water op te vangen. Dit extra riool zou dan een grote omvang krijgen, zodat het alleen nog maar bij zeer grote stortbuien zou overlopen en niet bij iedere wat grotere bui, zoals tot voor kort steeds het geval was.

Naast het saneren van de riooloverstorten zou ook de beek zelf aangepast worden. De beek zou verlengd worden door hem om de terreinen van de Treffers te leggen (in plaats van de kortere weg erdoor). Hij zou een meer kronkelend karakter krijgen en de taluds zouden zo veel mogelijk verflauwd worden. Hierdoor zou de beek niet alleen beter zichtbaar worden in het landschap, ook de natuurwaarde van de taluds zelf zou toenemen vooral in combinatie met een verschrallen beheer.

De uitvoering

Na drie jaar plannen maken en overleggen, was het zo ver. Het project kon uitgevoerd worden. Omdat het gehele project, zowel technisch als organisatorisch erg ingewikkeld was, zou dat gebeuren onder supervisie van Arcadis.

Graafmachine aan het werk In het voorjaar 2000 ging de eerste schop de grond in. Eerst zou de overstortkelder

gemaakt worden en daarna pas de Drulse Beek heringericht, zodat er geen vervuiling zou optreden tijdens de werkzaamheden. Voordat de plannen uitgevoerd werden, werden ze voorgelegd door de WMG. Die had nog een aantal opmerkingen en wensen. De meeste daarvan zijn in het plan opgenomen.

Daar de werkzaamheden aan de middenloop van de Drulse beek zijn zo omvangrijk zijn, zullen we ze per traject bespreken.

1. Het parkeerterrein van De Hoeve

Aangezien Dancing De Hoeve een nieuw parkeerterrein in gebruik genomen had, verviel een deel van de oude parkeerplaats weer aan de eigenaar de gemeente Groesbeek. Het was de bedoeling dat hier de onderduikerde beek weer bovengonds zou komen te liggen. Nadat een verrassing op het terrein in de vorm van een halve meter puin opgeruimd en afgevoerd was, werd een nieuwe bedding enigszins kronkelend aangelegd. Er is een fraaie doorkijk ontstaan op de "Eau de Colonjes" vanuit de Herwendaalse weg. (zie foto). Het is de bedoeling dat de kinderen van de Aardhommels een struikbeplanting zullen aanbrengen tussen de resterende parkeerplaats en de nieuwe beekbedding.

De nieuwe bedding bij het parkeerterrein van De Hoeve

2. Het bosje achter Garage Oomen

Ongeveer 25 jaar geleden heeft het Polderdistrict Groot Maas en Waal op die (natte) plaats een essenbosje aangeplant. De bomen hebben inmiddels na dunning een aardige omvang bereikt. Ook is er een fraaie ondergroei tot ontwikkeling gekomen van struwelen en kruiden. Nadat het struweel begin dit jaar teruggesnoeid was, zou bij de inrichting van de beek 30% van het bosje tegen de vlakte gaan, omdat er aan de beek een flauw talud zou komen. De WMG wees er echter op dat het kappen van de bomen ongewenst was en dat ook zonder kap een flauw talud mogelijk was. Ons advies werd

Drulse beek bij het essenbosje achter garage oomen. De rechteroever is verflauwd, twee grinddammen stuwen het water op.

overgenomen. Het bosje werd gespaard en de oude hazelaars en vlieren aan de oever werden sterk teruggesnoeid. Tijdens de werkzaamheden werden de stobben verwijderd en later weer teruggeplaatst. Hopelijk lopen ze weer uit. In de beek werden een tweetal stuwen geplaatst om de uitschurende werking tegen te gaan. Dit is volgens het Polderdistrict nodig omdat de betonnen bodem uit de beek gehaald is. Volgens de WMG is er echter nauwelijks of geen sprake van uitschuring. Daarvoor is de beek te klein. Nu blijft er achter de stuwen die bestaan uit hopen grind veel water staan zodat het beekarakter (stromend water) grotendeels verdwenen is. Waarschijnlijk zal deze situatie van tijdelijke aard zijn. Achter de stuwen zal zich sediment afzetten, zodat de bedding daar dichtslibt en het water toch weer door de verhoogde bedding zal gaan stromen als een beek.

In de Drulse beek bij de Mansberg worden twee fraaie kronkels gemaakt.

3. Het traject langs de Foerperpot

Ook bij de Foerperpot is de betonnen beekbekleding opgeruimd. Langs de Mansberg is een rioolbuis aangelegd om het overstortwater uit de wijk op te vangen. Hierdoor is de bedding van de beek ongeveer 4 meter opgeschoven in de richting van de Foerperpot. Bijzonder fraai zijn de twee kronkels die op aanraden van de WMG in dit traject aangelegd zijn. Door de verplaatsing van de beek zal het voetpad ook verder van de beek afkomen, zodat de beek beter in het landschap uitkomt. Op de ruimte tussen de beek en het voetpad is ruimte voor enkele knotwilgen. Verderop langs de Nieuwe Drulse weg is tegen de zin van de WMG een cascade aangelegd. Volgens het Polderdistrict was het verval van de beek op die plek zo sterk dat er een stroomversnelling ontstond met uitschurende werking. Het verval was op die plaats inderdaad zo groot dat je het water die plaats kon horen kabbelen. De beek sneed zich in een leembank. Hierdoor ontstond een onbegroeide of schaars begroeide, lemige plek met potentie voor speciale begroeiing. De plek verlegde zich

stroomopwaarts door de uitschurende werking met een snelheid van ca. 1-2 meter per jaar. Na verwachting van de WMG zou hij in de kronkel 50 m verderop stroomopwaarts vanzelf verdwijnen als hij op zandlagen zou stuiten. Voor het Polderdistrict was deze dynamiek echter niet acceptabel. Ze vonden dat de situatie daar vastgelegd en dus onschadelijk gemaakt diende te worden. Hiertoe werd een cascade aangelegd, een betonnen bak met daarop grote keien. Voor de WMG is de cascade niet alleen onnodig, maar ook landschappelijk niet fraai. Er is een overdreven situatie gecreëerd; het lijkt alsof

men met een olifant op een mug geschoten is. We hopen dat het Polderdistrict in de toekomst haar vergissing zal inzien en de cascade weer zal opruimen.

4. Bij de Treffers

Net voorbij het Nijerf ging de beek voorheen ondergronds om bij de kantine van de Treffers weer boven te komen om vervolgens tussen diverse velden te stromen en vervolgens als afscheiding tussen het sportveldencomplex de huizen van de Lage Horst naar de Koningin Wilhelminaweg te lopen. Het plan was om de beek om de sportvelden aan te leggen in een nieuwe bedding. Hierbij zou hij eerst enigszins kronkelend langs de Nieuwe Drulse weg blijven lopen en dan bij het "winkelcentrumpje" van de Lage Horst naar het oosten af te buigen en langs de sportvelden te lopen. Hierbij zou de bedding ongeveer 200 m langer worden, het kronkelende karakter zou toenemen en de beek zou een natuurlijker karakter krijgen. Aan het begin bij het Nijerf was een poel gepland. Deze was oorspronkelijk net langs een houtsingel gepland, maar is op aanraden van de WMG er iets vandaan gelegd, zodat hij beter in de zon ligt en zo meer betekenis krijgt voor amfibieën. Hoewel bij de verplaatsing van de beek Voetbalvereniging De Treffers grote bezwaren had, is het uiteindelijk toch gelukt de beek om te leggen. Alleen het laatste deel van de beek is hetzelfde gebleven als voorheen. Het was niet mogelijk wat

gronden te verwerven, zodat de beek wat ruimer en kronkelend gemaakt kon worden. Een ander minpuntje was dat het gemeentebestuur besloten heeft om langs de Nieuwe Drulse weg aan de kant van de beek een fietspad van maar liefst 3 m breedte aan te leggen tussen de wijk Lage Horst en de weg Nijerf. Hierdoor wordt niet alleen de berm en daarmee de ruimte van de beek kleiner, maar het pad zal ook gebruikt worden om honden uit te laten, wat de schrale vegetatie ter plekke niet ten goede zal komen.

Conclusies

Ondanks enkele minpunten, de cascade, het fietspad en het laatste stuk van de beek, zal de herinrichting van de middenloop van de beek een sterk positief effect hebben op de kwaliteit van het gebied. Niet alleen zal de belevingswaarde van het beek toenemen, ook de natuur zal positief reageren, met name de taluds, zullen indien verschrallend beheerd een groeiplaats bieden voor grote hoeveelheid soorten planten. De flauwe taluds bij de Foepertpot geven aan dat binnen enkele jaren een prachtige, bloemrijke begroeiing kan ontstaan, inclusief orchideeën en zeldzame zeggenssoorten (zie vorig milieujournaal). Tenslotte is de inrichting en het beheer van de oevers van belang. Daarover zullen we nog overleggen met het Polderdistrict.

Henny Brinkhof

Van Heilig Woud tot Heilig Land

In september verscheen het boek 'Van Heilig Woud tot Heilig Land, de geschiedenis van Heilig Landstichting en omgeving'. Een groep van zeven auteurs heeft er drie jaar aan gewerkt. Klaas Bouwer, één van de schrijvers en eindredacteur, geeft een samenvatting van de inhoud en gaat wat nader in op de historie van het Nederrijkswald. Het gaat in het boek vooral om het noordelijke deel van het bosgebied, van de Nijmeegse Postweg tot de streek rond de Watermeerwijk. Het Nederrijkswald had vroeger niet alleen een belangrijke betekenis als houtleverancier, maar ook als weidegrond voor de arme boeren die erin en eromheen woonden.

VAN BOEKJE NAAR BOEK

Toen we als schrijversgroep drie jaar geleden begonnen, hadden we het idee dat we een boekje met historische foto's met toelichting van de buurtschap, het museum en de kloosters wilden uitbrengen. Maar al gauw bleek er zoveel interessant materiaal over onze streek te bestaan en kwamen er zoveel vragen over die gegevens op, dat we besloten een 'echt boek' te maken en dat bij een erkende uitgever uit te brengen. Dat werd uitgeverij Matrijs in Utrecht, bekend van haar vele mooie boeken op het terrein van geschiedenis en landschap.

We besloten in het boek een historische lijn te volgen, en beginnend met een bredere kijk op het hele Rijk van Nijmegen geleidelijk 'in te zoomen' op het dorp Heilig Landstichting zelf.

Het begin van het landschap ten zuiden van Nijmegen ligt in de ijstijd. Omdat ik ontdekte dat er over de geologie van het stuwwallenlandschap geen toegankelijk overzicht bestond, heb ik dat samengesteld met hulp van de geologisch cartograaf Fred Kievits.

Dirk Janssen, historicus met als specialisme de Middeleeuwen, was mijn mede-auteur bij de hoofdstukken 2 en 3. Die gaan respectievelijk over de historie van het Nederrijkswald en de ontwikkeling van de kleine nederzetting 'De Ploeg' tot een dorp met Bijbels museum tussen 1850 en 1950. De Tweede Wereldoorlog wordt beschreven door Frans Geertsen. De historie van de stichting van de parochiekerk, het Bijbels Openluchtmuseum en de kloosters is door Paulina de Nijs op papier gezet. Het verenigingsleven, de scholen en de kunstenaars die hier gewoond en gewerkt hebben, komen in een hoofdstuk van Carli Boshouwers-Biessels, Frans Geertsen en Tineke van der Brug uitvoerig aan de orde. Het boek wordt door Tineke van der Brug besloten met een 'historische wandeling' waarin tal van

anekdotes over vroegere bewoners, café's, winkels en gebeurtenissen ter sprake komen. Al met al werd het 'boekje' een boek van 240 pagina's en 172 illustraties.

ONTGINNINGEN IN EEN BOSRIJK GEBIED

De ruimte ontbreekt hier om in te gaan op de geologie van het Rijk van Nijmegen zoals die in het boek is beschreven. De door het landijs gevormde stuwwal tussen Nijmegen en Kleef, met zijn (voor ons land) grote hoogteverschillen, diepe erosiedalen en spoelzandvlakten heeft een bijzonder boeiend landschap doen ontstaan. Het gebied is al in de prehistorie bewoond geweest en in de Romeinse tijd werden de uitgestrekte bossen geëxploiteerd voor bouw- en brandhout door de grote leger-nederzettingen in Oost-Nijmegen. De naam 'Heilig Woud' die ook in de titel van het boek is opgenomen, houdt verband met de benaming die de Romeinse geschiedschrijver Tacitus heeft gegeven aan het 'heilige woud der Bataven' waarin de opstand tegen de Romeinen in 69 na Chr. werd beraamd. Dat woud omvatte het gehele bosgebied tussen Nijmegen, Kleef en Goch. Het destijds 'Ketelwoud' genoemde gebied werd in de middeleeuwen na veel geharrewar verdeeld tussen de hertogen van Gelre en Kleef. Het noordelijke deel kreeg in de veertiende eeuw de naam Neder(rijks)wald, het zuidelijke Ober- (reichs)wald. Het 'rijk' slaat op het Rijk van Nijmegen, waarvan het gehele bosgebied in de vroege middeleeuwen deel uitmaakte.

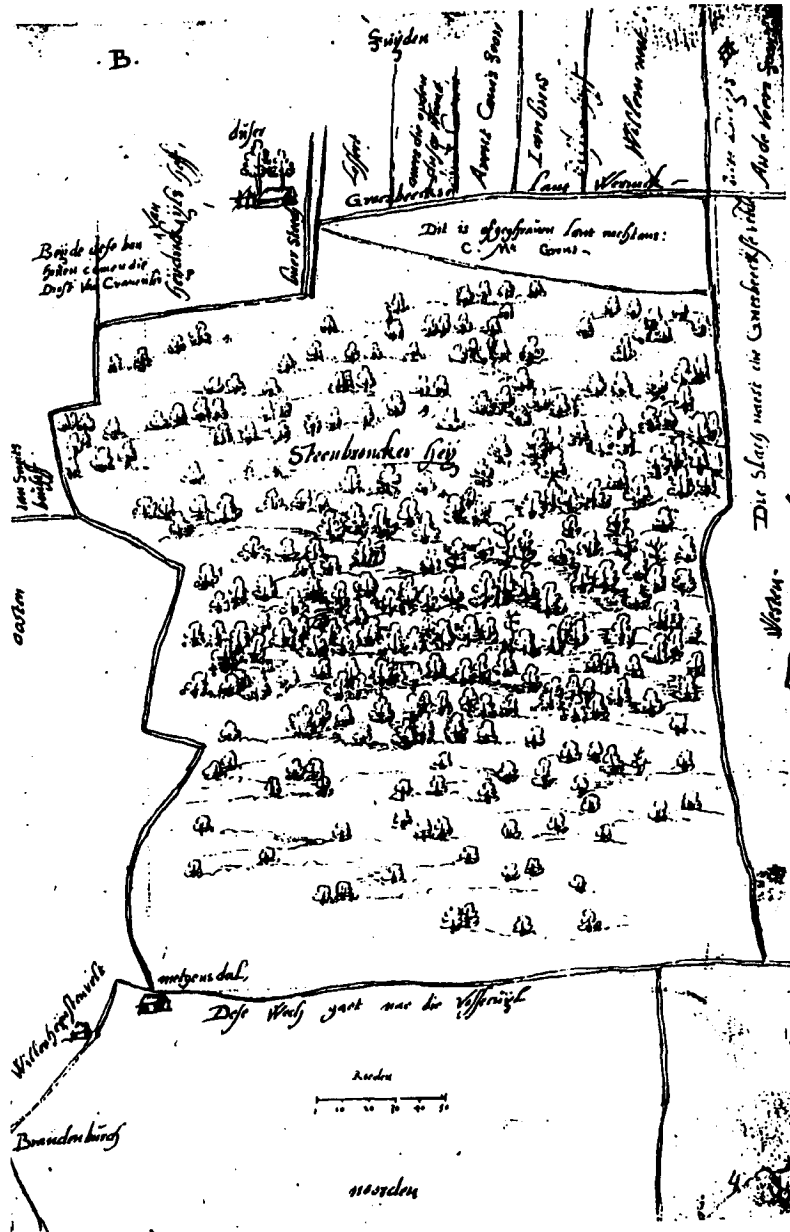
Aan de geschiedenis van het Nederrijkswald heeft met name Paul Thissen in diverse milieujournaals bijdragen geleverd. Zijn hoofdstuk in het in 1991 verschenen boek 'Van Gronspech tot Groesbeek' is ook door ons geraadpleegd. Maar we hebben meer archiefonderzoek gedaan in het Arnhemse Rijksarchief en in de gemeentearchieven van Groesbeek en Nijmegen naar de ontwikkeling van het deel van het bos waarin Heilig Landstichting is ontstaan. Daarbij bleek dat op die plaats al in het begin van de zeventiende eeuw moet zijn ontgonnen door welgestelde families uit Nijmegen, zoals de families Van Broekhuizen, Van Münster en Van Welderen. Johan van Welderen kreeg in 1655 het recht, een 'konijnenwarande' bij de Oeselenberg (waarop thans de Cenakelkerk staat) te stichten. Daarop mocht hij konijnen voor de jacht fokken, een recht dat was voorbehouden aan de adel.

Omstreeks 1770 lagen er een vijftal boerderijen waar nu straten als Andreaslaan, Pauluslaan en Simonlaan liggen met hun bekende apostelnamen. De Nijmeegse wijnkopers- en houthandelaarsfamilie Van Elsbroek had hier omstreeks 1800 veel grond in bezit. Dichtbij waar nu hotel-restaurant 'Rozenhof' aan de Nijmeegsebaan staat, had die familie een herenboerderij waarnaast in een parkachtige tuin een huis stond dat als zomerwoning werd gebruikt. Een prettiger plaats dan de volle en vuile Nijmeegse binnenstad!

De Nijmeegsebaan

Interessant materiaal vonden we ook over de aanleg en het onderhoud van de Nijmeegsebaan. In 1770 werd het huidige tracé aangelegd, aan weerszijden voorzien

van rijen beuken en dennen, plus een aarden wal die op de meeste plaatsen nog goed is te zien. Het gehele werk werd vakkundig uitgemeten, getekend, begroot en uitbesteed in een publieke zitting. De weg werd als een aardbaan aangelegd, pas een eeuw later ging men dit soort buitenwegen enigszins verharderen met leem en grind. Er golden op de Nijmeegsebaan ook regels voor de rijtuigen en karren. Men had een breedsporige baan voor de ossenkarren die vracht vervoerden, daarnaast lag een smal spoor voor de koetsen en calèches. Als de sporen modderig of mul waren, zocht men niet alleen vaak een nieuw spoor, soms buiten de bommenrij, maar ook gingen de zware transportkarren in de smalle sporen rijden waardoor die ook onbegaanbaar werden. Dit was verboden en via 'plakkaten' (aanplakbiljetten die ook in de kerken wer-

Kaart uit het kaartenboek van het Nederijkswald, in 1570 door Thomas Witteroos in opdracht van de Rekenkamer gemaakt. Afgebeeld is het deel ten noorden van Groesbeek aan de Nijmeegsebaan, ongeveer op de plaats van de tegenwoordige golfbaan. Het noorden ligt aan de onderzijde. (Rijksarchief Gelderland).

den bekendgemaakt) werd daarop gewezen. Men had destijds nog geen verkeersborden.

De betekenis van het bos

Over de aanleg en het beheer van de bossen tenslotte nog iets. Het eiken-beukenbos dat oorspronkelijk overheerste, was in de zestiende eeuw voor een groot deel afgetakeld tot heideveld door rigoureuze kappen en beweiding door het vee. Rond 1570 ondernam men pogingen tot herbebossing, maar die hadden een beperkt resultaat. In de tachtigjarige oorlog was er opnieuw veel behoefte aan brand- en timmerhout. De Gelderse Rekenkamer die tot de Franse tijd in naam van de Gelderse Staten het beheer over het bos voerde, voerde een tweeledige politiek. Aan de ene kant werd aanplant bevorderd en illegaal kappen tegengegaan. De waldgraaf en zijn waldforsters moesten hierop toezien. De waldgraaf was meestal iemand van adel die het toezicht op het bos als een soort erebaan vervulde. De drie waldforsters waren boswachters die het dagelijkse werk deden en die op strategische plaatsen in het Nederrijkswald woonden (o.a. Frans Stevens omstreeks 1780 in het huidige café Groenewoud). De Groesbeekse familie Montenberg leverde diverse waldforsters.

Aan de andere kant was het voor de provincie ook profijtelijk om grond ter ontginning voor de landbouw uit te geven, daar trokken ze hun erfpacht (tienden) van. De boeren van Groesbeek en andere omliggend plaatsen trokken meestal aan het kortste eind. Terwijl zij oorspronkelijk het recht op 'bosweide' hadden, werd dat in de loop der tijd steeds verder beperkt. Zij hadden een groot tekort aan wei- en hooilanden. Illegaal weiden van varkens en rundvee werd streng gestraft. In dit verband ontstonden, ook in

het Reichswald aan de andere kant van de grens, talrijke problemen over het illegaal weiden, houtkappen en jagen door inwoners van het Nederrijkswald, Groesbeek, Beek en Malden.

Het bos had allerlei economische functies. Ideeën over natuurschoon en de ecologische waarde van het bos op zichzelf komen pas in de negentiende eeuw op. Zo wordt er rond 1820 op gewezen dat een toen heersende rupsenplaag in de grote dennenbossen ook bestreden kan worden door niet langer allerlei insecten- en rupsenetende vogels en zoogdieren met rust te laten. En de Nijmeegse historicus Ten Hoet bezingt in een wandelgidsje de schoonheid van de 'machtige ruisen dennen' in de Vier Perken, en de schitterende vergezichten over de (toen nog) kale heuvels richting Cuijk en Grave vanaf de Oeselenberg en omgeving.

Er valt over de vele in het boek besproken onderwerpen nog veel meer interessants te vermelden. De geschiedschrijving van het Nederrijkswald zal een vervolg krijgen in een bredere en meer diepgaande boekpublicatie over het bosbeheer in de loop der eeuwen in dit gebied. Daaraan zitten allerlei politieke, sociale en economische kanten. Omdat de cultuurhistorie, naast de ecologische waarden, in het landschapsbeheer en in de ruimtelijke ordening (gelukkig) steeds belangrijker worden, kan zo'n publicatie tevens een bijdrage leveren aan de activiteiten van de werkgroep Ketelwoud.

Klaas Bouwer

Van Heilig Woud tot Heilig Land; de geschiedenis van Heilig Landstichting en omgeving. Jan Barendsen e.a., uitgeverij Matrijs, Utrecht 2000. ISBN 90 5345 170 6. 240 pp., prijs f 44,95.

Berichten uit het magazine voor Milieu, Ruimte, Wonen en Rijkshuisvesting van het Ministerie van VROM (no.7, 2000)

1. Betonschade

Ongeveer 100.000 woningen met een prefab begane grondvloer uit de periode 1965-1985 kunnen betonschade hebben. De helft van de woningen is particulier eigendom. Het gaat om vloeren van de fabrieken Kwaaitaal en Manta. Herstellen van de schade kost gemiddeld tussen de 13.000,- en 23.000,- gulden per woning.

Omdat de rijksoverheid destijds niet onjuist heeft gehandeld, stelt staatssecretaris Remkes geen financiële regeling voor, maar adviseert de gemeenten om de WOZ-waarde van woningen met schade te verlagen. Daardoor betaalt men dan lagere belastingen en waterschapsheffing. De boosdoener is het verwerken van calciumchloride in het beton. De firma's Kwaaitaal en Manta gebruikten deze stof tussen '65 en '85 om de productie te kunnen verhogen. Deze stof zorgt dat het

2. Nieuw afwegingsproces waterbodemsaneringen

Het projectteam Sanering Waterbodems (SAWA) komt dit najaar met een projectplan voor de ontwikkeling van een nieuw afwegingsproces voor de sanering van waterbodems. Dit gebeurt in opdracht van de STUWABO (stuurgroep waterbodems). Begrippen als functiegericht en kosteneffectief saneren staan hierbij centraal.

Voor de landbodem is inmiddels, via BEVER, met dezelfde begrippen een nieuw afwegingsproces ontwikkeld. Deze is niet zonder meer toepasbaar voor de waterbodems. Het kabinet heeft afgesproken te zullen bezien op welke wijze het nieuw saneringsbeleid voor waterbodems kan worden ingevuld. Het projectteam bestaat uit vertegenwoordigers van de ministeries van V en W, LNV en VROM, het IPO en de Unie van Waterschappen.

MILIEU RONDOM

beton sneller droogt zodat de productie verdubbeld kon worden. Wanneer het calciumchloride in aanraking komt met water en vocht, tast het de stalen wapening van het beton aan, en kan het gaan brokkelen. Remkes heeft toegezegd een onafhankelijke aanbeveling te laten opstellen voor verschillende herstelmethodieken. De gemeenten waar de vloeren zijn gebruikt, hebben resultaten van een onderzoek naar de herstellkosten gekregen. Hierbij is een handleiding gevoegd voor het informeren van bewoners met een dergelijke schade. Het onderzoek is uitgevoerd door de stichting CUR te Gouda, en begeleid door de st. betonschade vloeren Nederland, de Ver.Eigen Huis, de VNG, de Betonver. en de Belastingdienst.

3. De Nota Natuur, bos en landschap in de 21e eeuw

(ondertitel natuur voor mensen; mensen voor natuur)

door staatssecretaris Geke Faber van LNV

Natuur moet aansluiten bij de wensen van mensen door bijvoorbeeld het vaker toestaan van een combinatie tussen natuur en recreatie. Een strenge scheiding tussen natuurgebieden en natuurlijke elementen in je eigen woonomgeving vervalft daarmee. Deze nieuwe visie betekent overigens niet dat alle broedvogels in de toekomst zullen worden opgeschrikt door recreanten, maar openheid wordt de norm en natuurorganisaties als Natuurmonumenten ondersteunen dat. De moderne mens heeft grote behoefte aan schaarse goederen als rust, stilte en duisternis. Op dit punt slaat de Nota een duidelijk nieuwe weg in, volgens Yvon Horsten, lid van de klankbordgroep die het schrijven van deze nota begeleidde. In tegenstelling tot het tien jaar geleden opduikende begrip Ecologische Hoofdstructuur is deze Nota niet zo opzienbarend, maar wel te beschouwen als een geslaagde poging om het natuurbeleid te actualiseren, met daarbij als streven

het natuurbeleid naar het hart van de mensen en de samenleving te brengen. Provincies houden een centrale rol in de uitvoering van het natuurbeleid en worden door de rijksoverheid getoetst. Volgens Horsten vormt de Nota de bevestiging dat de provinciale overheden op een goede manier omgaan met dit beleid. De Nota zal een belangrijke bouwsteen vormen van de komende vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.

Tot 2020 stelt het kabinet twee miljard gulden extra beschikbaar voor de uitvoering van natuurbeleid. Dit jaar en komend jaar is er 50 miljoen te verdelen. Daarna 100 miljoen gulden per jaar (ca. 45,5 miljoen euro). De titel natuur voor mensen, mensen voor natuur staat voor een uitbreiding van het natuurbeleid. Behalve ecologie en soortenrijkdom gaat het ook om de bijdrage van de natuur aan het menselijk welzijn. Het aaneenschakelen van natuurgebieden door zogenaamde "robuuste verbindingen" blijft een hoge prioriteit hebben. Er is geld om 13.000 ha aan te kopen. Daarvan is echter slechts de helft onderbouwd met financiering. Om het overige rond te krijgen zal de samenleving c.q. het bedrijfsleven aangesproken worden: m.a.w. hoeveel geld hebben die over voor de natuur?

Verder krijgen watervverbindingen veel aandacht. De staatssecretaris wil een natte as creëren van de Biesbosch en de Zeeuwse delta tot aan het Lauwersmeergebied.

Natuur schiet weinig op met plan Faber

Een eenvoudige rekensom leert dat de 2 miljard gulden tot het jaar 2020 niet eens genoeg zijn om de extra kosten voor grond te betalen, de grond die nodig is om de ecologische

hoofdstructuur te realiseren. Het NBL-21, zoals de Nota ook genoemd wordt is niet het nationaal natuuroffensief waar de Tweede Kamer om vroeg in een unanieme motie om extra te investeren in kwaliteit van ruimte en natuur. Volgens Karin de Feijter, beleidsmedewerker natuur van Natuur en Milieu stelt dat dit jaar alleen al 100 miljoen nodig is om gronden te verwerven volgens de planning van het rijk, en voor volgend jaar is dat 170 miljoen. En om de achterstanden in te halen zou er nog 500 miljoen bijkomen. Zij baseert zich op een onderzoek van KPMG. Ook het Nationaal Groenfonds pleitte onlangs voor extra geld en het versneld aankopen van landbouwgronden. De Feijter vergelijkt de twee miljard met wat er beschikbaar is voor de infrastructuur in Nederland: dat is elf miljard gulden tot 2010. De kritiek beperkt zich niet alleen tot het beschikbare geld. De enige manier om grond te verwerven blijft vrijwilligheid. Wij hadden gehoopt dat de Nota meer mogelijkheden zou creëren voor ruiling van gronden. Bij de belangrijkste stukken van de EHS moet je gronden kunnen onteigenen. Hiermee wordt niets gedaan. Verder komt de aandacht voor milieukwaliteit nauwelijks aan bod. Men formuleert geen enkele actie om milieu-doelstellingen te halen. Vermesting, verdroging en verzuring die de achteruitgang van de natuur veroorzaken, kunnen door blijven gaan. Alles wordt doorgeschoven naar het Nationaal Milieuplan 4. Natuur en Milieu kan alleen enthousiasme opbrengen voor de verbreding van het natuurbeleid zoals extra aandacht voor natuur in landbouwgebieden en aandacht voor groen in en om de bebouwde kom.

(Uit: Natuur en Milieu, no. 7, 2000)

MILIEU RONDOM

Ploegdriever in Groesbeek en de Ooijpolder

Er is een nieuwe naam opgedoken in de regionale natuur- en landschapsbescherming: de 'Ploegdriever'. Groesbekers die Groesbeeks spreken weten wellicht wat het is: dat vogeltje dat achter de ploeg aanloopt en in de ploegvoor naar insecten zoekt. Hij loopt ook vaak voor je uit over de weg en wipt zo grappig met zijn staartje. Kortom, de Witte Kwikstaart.

Deze vogel voelt zich prima thuis in een afwisselend agrarisch cultuurlandschap met hagen, houtwallen, poelen, zandpaden en overhoekjes. En daar is het de nieuwe vereniging met die naam dan ook om te doen: het behoud en de ontwikkeling van dat fraaie landschap. Tegelijk met de vereniging is ook een stichting opgericht die landschapselementen zoals zandpaden en houtwallen tracht te verwerven en gaat behouden en het beheer van landschapselementen van derden op zich wil gaan nemen als het gaat om langdurige beheersovereenkomsten.

Bij dit Milieujournaal is een folder gevoegd die de vereniging bij u introduceert. In dit stukje wil ik dieper ingaan op de wordingsgeschiedenis en de rol die boeren en natuurbeschermers kunnen spelen bij het landschapsbeheer.

TWEE INITIATIEVEN VOOR LANDSCHAPS-BEHOER

De Werkgroep Milieubeheer Groesbeek heeft twee jaar geleden met veel succes belangstelling gewekt voor het behoud van de onverharde wegen en paden in Groesbeek. 'Groesbeek wandelland' is een begrip geworden en er wordt gewerkt aan de totstandkoming van een netwerk van wandelpaden in het buitengebied. Een op te richten stichting 'Landschap Groesbeek' zou een rol kunnen vervullen bij het beheer van die paden en overige landschapselementen.

Ondertussen was eind 1998 door Stichting Overleg Duurzame Landbouw (ODL) het initiatief genomen om bij boeren in het gebied Groesbeek-Ooijpolder belangstelling te wekken voor 'agrarisch natuurbeheer', of anders gezegd deelname van boeren aan natuur- en landschapsbeheer. Onder de vleugels van ODL is 2 jaar gewerkt aan en gezocht naar een organisatiestructuur waarin boeren op een deskundige wijze en in samenwerking met natuurbeheerders

landschapsbeheer uitvoeren. Dit gebeurde door de stuurgroep agrarisch natuurbeheer, waarvan ik coördinator en uitvoerder was.

Er zijn inmiddels 5 projecten uitgevoerd. De bloemrijke akkerranden zullen wel niemand zijn ontgaan. Dit project levert op de eerste plaats 'mooie plaatjes' op. We krijgen veel positieve reacties. De toegevoegde waarde voor de natuur is misschien niet zo groot. In ieder geval bieden de bloemenstroken wel voedsel en dekking voor insecten, kleine zoogdieren en vogels.

Minder opvallend is het werk aan de hout-singels in het Nederrijk. Hier zijn 15 jaar geleden singels aangeplant die een verbinding vormen tussen de Duivelsberg en het Nederrijk, met een totale lengte van ongeveer een kilometer. Voor een goede ontwikkeling is het noodzakelijk dat deze singels periodiek worden 'teruggezet'. De struiken lopen weer uit en vormen een gesloten en robuust groen lint in het landschap. Met een groep boeren zijn we vorige winter aan de klus begonnen. Deze winter wordt het werk afgerond.

Aan de andere kant van de stuwwal hebben we 3 projecten uitgevoerd. Winterroggeteelt met akkeronkruiden in het natuurreservaat de Duivelsberg. Onderhoud van hagen en knotbomen in Wercheren. Hooilandbeheer van dijkvakken langs de Waal.

We hebben vanaf het begin toegewerkt naar de oprichting van een vereniging, omdat die vorm het meest geschikt is om individuele deelnemers te verenigen. Daarnaast hadden we het (vage) idee, dat we de mogelijkheid moesten inbouwen om landschapselementen te kunnen verwerven. De stichtingsvorm is daar geschikter voor. Dit bracht ons in gesprek met Milieubeheer Groesbeek, omdat we beiden naar een soortgelijke organisatie streefden.

Vanaf mei hebben we gewerkt aan een geschikte organisatievorm voor het landschapsbeheer; een vereniging en een stichting. De werkgroep bestond uit mensen van ODL, Milieubeheer Groesbeek en de afdelingen Groesbeek en Ooijpolder van de GLTO. In november konden we met volle instemming de teksten van de statuten vaststellen en de kandidaten voor de beide besturen bijeenroepen. Dat wil dus zeggen dat er nu een 2-ledige organisatie voor landschapsbeheer is opgericht, die de steun heeft van boeren en natuurbeschermers.

HET KARAKTER VAN DE VERENIGING EN DE STICHTING.

De vereniging 'de ploegdriever' organiseert mensen die betrokken zijn bij natuur- en landschapsbeheer en richt zich op de uitvoering van het beheer.

De stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek probeert kleine landschapselementen veilig te stellen door ze in eigendom en beheer te krijgen. Beide organisaties hebben een breed ideëel doel ten aanzien van het landschap. Zij treden niet op als belangenorganisaties zoals de afdelingen van de GLTO of de werkgroepen milieubeheer. In de vereniging werken betrokken agrariërs en burgers samen; men treedt veel in de publiciteit om de maatschappelijke betrokkenheid bij het landschap te mobiliseren. De stichting blijft meer op de achtergrond.

De vereniging en de stichting zijn van elkaar onafhankelijke organisaties. Er is samenwerking gewenst, die wordt vastgelegd in afspraken los van de statuten, mogelijk in huishoudelijke reglementen.

De stichting beheert eigendommen waarvoor de vereniging graag werk verricht en de vereniging is in staat gelden te werven ten behoeve van het beheer.

De vereniging stelt zich als doel het in stand houden en tot stand brengen van een gevarieerd landschap met natuurwaarden, en de uitvoering van natuur- en landschapsbeheer als middel daarbij, waarbij inkomsten worden verworven voor de eigen leden.

De stichting stelt zich ten doel het verwerven en beheren van landschapselementen ten behoeve van behoud en ontwikkeling

van landschap, flora, fauna, cultuurhistorie en recreatieve mogelijkheden.

Door voor het eigendom van landschapselementen de stichtingsvorm te kiezen is een duurzaam eigendom gegarandeerd, veel beter dan in verenigingsvorm mogelijk is.

De vereniging streeft zijn doel na door het werven van leden, het projectmatig aanbieden van diensten van leden op het vlak van natuur- en landschapsbeheer, het mobiliseren van particulier- en overheidsgeld voor uitvoering van natuur- en landschapsbeheer door de vereniging, het opstellen van beheersvisies en -plannen, deskundigheidsbevordering bij leden, het uitdragen van doelen en resultaten, en bevordering van samenwerking tussen burgers, agrariërs en overheid.

De stichting streeft zijn doel na door het verwerven van landschapselementen door schenking, overdracht onder voorwaarden of aankoop, het voor langere termijn in beheer nemen van landschapselementen van derden, het (laten) opstellen van beheerplannen, het begeleiden en evalueren van de uitvoering van het beheer en het mobiliseren van particulier en -overheidsgeld voor de aankoop en het beheer van landschapselementen.

Van de vereniging kan eenieder lid worden die een hoofdberoep in de landbouw vindt en mensen die een uitvoerende taak voor de vereniging willen verrichten. Er zijn betaalde en onbetaalde taken. Betaald worden de taken waarvoor vooraf projectfinanciering is verkregen. Het bestuur wordt gekozen door de leden en zal bestaan uit agrariërs en burgers. De vereniging zal optreden als opdrachtnemer van het landschapsbeheer door aangesloten (agrarische) leden. De verhouding met lokale vrijwilligersgroepen, die wordt daarbij nader bepaald. Gedacht wordt aan een onderscheid in soorten werkzaamheden waarbij zeer arbeidsintensief werk, dat ook weinig lijkt op hetgeen in een gangbare agrarische bedrijfsvoering wordt verricht door vrijwilligers kan worden uitgevoerd.

Van de stichting bestaat het bestuur uit bij het landschap betrokken personen met specifieke deskundigheid op het gebied van beheer van eigendom, op het gebied van beheer van natuur en landschap, en op juridisch en financieel gebied. Controle op het functioneren van de stichting vindt plaats door evaluatie van afspraken c.q. contrac-

ten die de stichting moet maken met overheid, geldgevers en vereniging. De initiatiefnemers achten een situatie waarbij de stichting gedwongen zou zijn om beheer te gunnen aan de vereniging ongewenst. Dit zou de efficiëntie en kostenbeheersing niet ten goede komen.

WAT U KUNT DOEN.

Als u zich aangesproken voelt, dan kunt u twee dingen doen:

A. Lid worden

Als u actief wilt meewerken aan landschapsbeheer of het draaiende houden van de vereniging.

B. Donateur worden

Als u het werk van de vereniging en stichting financieel wilt steunen. U ontvangt periodiek een informatieblad waarmee u op de hoogte blijft van de activiteiten en ontwikkelingen.

U kunt zich aanmelden met de antwoordkaart in de folder. Heeft u geen folder, neem dan contact op met het secretariaat van de vereniging.

Arno van der Kruis
Coördinator van vereniging 'de Ploegdriever'

Vereniging Landschapsbeheer Groesbeek-Ooijpolder 'de ploegdriever'
P/a Aldenhaagstraat 9
6535 MX Nijmegen
tel.: 024-3554655
email: a.vander.kruis@freeler.nl

Stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek
Nel van den Bergh (secretaris)
P/a Binnenveld 31
6562 ZW Groesbeek
tel: 024-3974221
email: n.vandenbergh@chello.nl

BON

**Ik geef me op voor het Groesbeeks Milieu-
journaal:**

naam.....

adres.....

**woon-
plaats**.....

(U betaalt met een acceptgiro of een incasso-formulier, die u krijgt toegezonden)

De oplossing van de vorige keer was Natuurreservaat De Bruuk. Ger Eikholt uit Milsbeek stuurde het goede antwoord in.

Dit keer staan we op een bijzondere plek in het centrum van Groesbeek. We staan op een eeuwenoude weg. De langste tijd van zijn bestaan was de weg onverhard. Er reden regelmatig door paarden getrokken karren overheen. De dieren traptten de ondergrond los en omdat de weg op een nogal hellend vlak lag, stroomde de bodem bij hevige regenval weg. Zo ontstond op den duur een holle weg. Het wegdek is inmiddels geasfalteerd en daarmee is aan het erosieproces een einde gekomen, maar het holle karakter van de weg is onmiskenbaar. Aan weerszijden van de weg staan vrijstaande huizen met flinke, diepe tuinen, wat ook iets over de ouderdom van die bebouwing. Vroeger had iedereen een tuin, waarop groenten verbouwd werden. Die tuin vervulde een belangrijke rol in het levensonderhoud.

Wanneer we 'bergopwaarts' kijken, zien we dat de rechterwal veel hoger is dan de linkerwal. Die rechterwal is wel 2-2,5 m hoog; de linkerwal slechts 0,5 tot 1 meter. Beide wallen zijn erg steil, wel 45 graden. De hoge rechterwal wijst naar het oosten en ontvangt daardoor de ochtendzonn en warmt dus snel op en droogt ook snel uit. Hierdoor kan zich een droge vegetatie ontwikkelen van vrij warmteminnende planten. Kan want op dit moment is dat niet het geval. Dat de helling één of tweemaal per jaar gemaaid wordt, is goed, maar minder is dat het maaisel blijft liggen en op die manier de grond verrijkt. Hierdoor wordt de bodem rijk geworden aan voedingsstoffen en er gaan snel groeiende planten groeien, voor het merendeel hoge grassen en soms zelfs brandnetels. Die werpen zoveel schaduw dat het zonkarakter van de helling teniet gedaan wordt. Wanneer het maaisel afgevoerd zou worden zou de helling verschrallen, de begroeiing lager worden en zou de opwarming sneller plaatsvinden. Hierdoor zou

WIE KENT GROESBEEK

zich dan een gevarieerde vegetatie kunnen ontwikkelen met allerlei fraai bloeiende kruiden, kenmerkend voor droge standplaatsen, zoals Duizendblad, Grasklokje, Biggenkruid, Heermoes, Muizenootje, St. Janskruid en misschien zelfs Rapunzelklokje. Enkele van die plantensoorten staan er nog zoals te zien is op een plek op linkerwal bij een huis waar wel gemaaid en verschraald wordt door een particulier.

Hoewel de verruigde helling sterk verarmd is, zien we verderop op de helling nog maar één plantensoort staan: de cotoneaster. Deze aangeplante bodembedekker laat geen andere soort toe. Hoewel bij de bouw van nieuwbouw aan de bovenkant van de wal de grond omgewoeld is, zal wanneer hier de cotoneaster opgeruimd wordt op den duur ook een schrale, bloemrijke droogtevegetatie ontwikkelen, het zal mogelijk alleen wat langer duren.

Omdat dit de enige holle weg in de bebouwde kom van Groesbeek is met steile bermen zou het mooi zijn als die hellingen en met name de hoge helling natuurvriendelijk beheerd zou worden. Dat het bijzondere karakter van deze weg accentueren. Daarbij komt dat de steilrand toch zeker 200 m lang is.

Dat was het deze keer. Uw suggestie voor de locatie opsturen naar: Henny Brinkhof
Binnenveld 31 6562 ZW Groesbeek.

OP STAP MET BEN THISSEN

Deel 2. Wandelen met Ben. Het Mooksestraatje en het Möpkesvaald

De Mooksestraat voor de oorlog, liep vanaf een pleintje dat het Wilhelminaplein werd genoemd, en waar de wekelijkse varkensmarkt gehouden werd, in dezelfde richting als nu: onderaan het Binnenveld met een scherpe bocht naar links omhoog richting de Mooksebaan.

De Mooksestraat was en is nog steeds, een hoale (holle)weg, met hoge wallen of bermen aan weerszijden. Nu is op slechts enkele plaatsen nog te zien is wat er zoal groeide. Typische planten zijn bijvoorbeeld biggekruid, grasklokje, smalle weegbree en duizendblad. De meeste stukken zijn nu beplant met gemeentegroen. Verder was de straat natuurlijk onverhard en liepen er gaten langs de weg met daarin natuurkeien, die na hevige regenperiodes met leem en zand op hun plaats werden gehouden. In de jeugdijaren van Ben was dit het werk van Töntje Langes van de gemeente.

Aan weerszijden van de weg stonden grote lindebomen, en bovenaan de Mooksestraat eindigden ze in een cirkel van vijf monumentale lindes. Ze stonden op een klein pleintje tussen de twee weggetjes waarin de Mooksestraat uitliep: richting Mook, en de ander richting het dorp. Op dit stukje onder de vijf lindes stond een pracht van een bank uit natuursteen die geschonken was door de Groesbeekse VV. De bank bestond uit een tussenstuk van natuursteen met eraan vast twee houten banken: een in de noord- en een in de zuidrichting.

De lindes zijn overigens opgeofferd in de Tweede Wereldoorlog. Begin 1940 sneuvelen er tien halverwege de Mooksestraat in opdracht van burgemeester van de Poll, die de bomen dwars over de weg liet liggen om de invasie van de Duitsers te "dwarsbomen". En later in de oorlog werden de andere bomen afgezaagd.

Tot aan circa 1930/40 grensden er akkers aan de Mooksestraat, in eigendom van ba-

ron van Lamsweerd. Het hoger gelegen deel verkocht de baron ofwel aan de gemeente, ofwel direkt aan Toon Schreven, die er enkele huizen bouwde, en verder aan particulieren. De rest, halverwege de Mooksestraat, bleef onbebouwd en werd het Möpkesvaald genoemd. Het grensde vanaf de nieuwe huizen van Schreven tot aan de achterkant van wat nu Dennenoord is. Het Möpkesvaald werd niet zo genoemd door het aantal Möpkes dat er groeide, maar wel door het aantal dat er voorkwam: namelijk de kinderen van Möp, alias Martinus Cillessen, en dat waren er heel wat. (Een andere bijnaam voor het veld was ook het Apenvaald, en daar werden alle kinderen uit de Mooksestraat wel mee bedoeld waarschijnlijk.)

De kinderen speelden allerlei spelletjes zoals het Böske van de Berg: onderaan de berg naar boven rennen zonder getikt te worden door de verdedigers: wie er het eerst aankwam was het Böske (de baas). Verder werd er veel gevoetbald en het was niet moeilijk om aan elftallen te komen met de kinderrijke gezinnen uit het roomse leven van toen (maar mochten de meisjes ook meedoen..?) Het voetbalveld werd zoals veel veldjes in Groesbeek gehinderd door een tamelijk steil penalty-gebied, en daardoor kwamen er nogal eens ballen terecht in de tuin van Rooie Piet en Rooi Bet van de Mooksestraat 17. Die ballen was je kwijt als je niet snel genoeg was en dat leverde de nodige veldslagen op tussen de jeugd en Rooie Piet. Ben was overigens wel voorzichtig want hij was een direkte buurjongen en door zijn moeder op het hart gedrukt niet lelijk te doen... Andere spelletjes waren: paadje ruilen, van de wal afrollen, vleermuizen vangen met je pet (hoewel dat toch een beetje angstig gevonden werd, zeker omdat het dan al aan het schemeren was), vlierenhout zoeken voor knalbussen, lindenhout voor fluitjes, meikevers vangen, en met oud en nieuw werden er op het veld bussen karbiet (van onder de schoen) de lucht in geschoten.... Wanneer er sneeuw lag was de Mooksestraat een prachtige rodelbaan en joegen de kinderen op hun buiksleetjes naar beneden, en kwamen dan tot stilstand bij de schuur van Jacq Nas of als het verkeerd afliep ergens op het Binnenveld of nog verder het dorp in ...

DE VROEGERE BEWONERS VAN DE MOOKSESTRAAT

van onderaf gezien rechts:

- Wim Cillessen (Wim van Pet) de zandhandel. Later woonde hier kapper Claus
- Jacq Nas, cafe, later Piet de Smid met zijn bottelarij en paard en wagen
- Jan Cillessen (Jan van Pet), brievendrager
- Meester Wijers, de ondermeester, met twee ongetrouwde dochters Berta en Marietje
- Op de Klef de twee kommiezen Smook en Bakker

Deze huizen dateren van de jaren '10/'20

Het Möpkesvaald waar bovenaan in de periode '30/'40 huizen werden gebouwd van o.a.

- Jan de Leeuw
- The Klösters
- Frans Peters, d'n Trekmuts (rijke handelaar in mijnhout, bouwhout, kolen en eigenaar van een cafe)

Bovenaan (nu nog het witte punthuis op de hoek) woonde Kaotje en Wienand, de scharensliiep. Kaotje was in het bezit van een bochel, zodat de kinderen het nogal eens op haar gemunt hadden:

schiedewiedewiedewiet zei Scharensliiep
 schiedewiedewiedewiet zei Kaotje
 Kaotje had een knipmuts op
 Een knipmuts met een gaatje

Van onderaf gezien links

- Jansen: schoenmaker/schoenhandel (de tuin grensde tot aan de bocht)
- Jacob Thissen : 't Suisse huus met pomp
- t Holverklaafke of het Rozenpaadje (door de drollen)
- de barak van Marinus Cillessen (Möp): houten timmerwerkplaats, was vroeger een ziekenzaaltje voor reizigers uit het buitenland die een besmettelijke ziekte hadden (bij het vroegere station)
- Piet en Bet Toonen (Mooksestraat 17) alias Rooie Piet en Rooi Bet. Het huis had een aanbouw waarin onder andere De Nijs gewoond heeft, en later Miene Selle, een vrijgezelle dame van wel 240 pond die verschillende werkhuizen onderhield.
- Jan Thissen, brievendrager (het ouderlijk huis van Ben) bewoonde Mooksestraat 19 "d'n Litsenburg"

(Litsenhof was oorspronkelijk het deel tussen Mooksestraat en Pannenstraat, de gemeente heeft later deze naam de Mooksestraat overgezet, richting Houtlaan, maar dat is niet het eigenlijke gebied dat er vroeger mee bedoeld werd)

- Marinus Cillessen, aannemer
- Hannes Jochems, later Siem Alsemgeest

Al deze huizen zijn gebouwd in de jaren '10/'20

De huizen hogerop zijn wat nieuwer, van de jaren '30/'40

- Kobus Bons, Gerrit Rutten
- Medendorp (van het spoor)
- Bezemer
- Melchers (hoofd Kommiezen, en hoofd Ondergrondse '40-'45)
- Mevr. Tillemans
- Piet Claus, hield een pension.

WERKGROEP LANDSCHAPSBEHEER GROESBEEK

RUIMTE VOOR NATUURONTWIKKELING

Groesbeek rijk aan natuurschoon, bekend en bemind om zijn bossen en heuvels, heeft méér potentieel zoals de naam al doet vermoeden. In het Groesbeekse landschap verscholen liggen verschillende beken, in de jaren zeventig bijna allemaal rechtgetrokken (gekanaliseerd) en gedeeltelijk overkluist, ten dienste van de waterafvoer. Enkele van die beken zijn;

sleedoorn zullen her en der spontaan tot ontwikkeling komen. Hierlangs kunnen verschillende dieren zich verplaatsen zoals vlinders, salamanders, padden, kikkers, dassen en boommarters. Ook vogels die sterk afhankelijk zijn van dergelijke beken zoals de grote gele kwikstaart, witgatje, waterspreeuw en ijsvogel zullen hun weg terug vinden. De zwaluw die voor de bouw van zijn nest afhankelijk is van de beschik-

	<i>Oorsprong:</i>
Groesbeek (Ren)	Groesbeek centrum N.H. kerk
Drulsebeek	Herwendaal garage Oomen
Middenbeek	Lage Horst
Hulsbeek	Mies bij sporthal
Leigraaf	Breedeweg centrum R.K.kerk
Siep	Postweg Golfbaan

Oorspronkelijk zijn dit allemaal kwel of bronwaterbeken die hun oorsprong vinden aan de binnenzijde van de stuwwal, dergelijke beken horen van nature thuis in een stuwwallen gebied. (Denk maar eens aan de vele beken en benamingen ervan rondom de Veluwezoom)

Enkele weken geleden heeft men de bovenloop van de Drulsebeek, welke gedeeltelijk ondergronds liep weer in oude staat hersteld. Nog géén week nadat de werkzaamheden waren verricht, foerageerde er al vier grote gele kwikstaarten langs de oever van de beek. Onvoorstelbaar zo snel als de natuur zich kan herstellen! Door het verwijderen van de betonnen bekleding en het glooiend maken van het talud van de beek waarbij de voedselrijke bovengrond werd afgevoerd, ontstaat een goede uitgangssituatie voor de natuur. De beek krijgt de ruimte om te meanderen en op de verschaalde oever kunnen bloemrijke blauwgraslanden ontstaan. Beekbegeleidende bosjes en struwelen met soorten als zwarte els, grauwe wilg, es, eik, meidoorn en

baarheid van modder zal mede hiervan profiteren. Verder is het mogelijk door bepaalde leemachtige gedeeltes van het talud steil af te graven, dat holenbroeders als de oeverzwaluw en ijsvogel zich hier spontaan gaan nestelen. In de Hulsbeek en de Leigraaf zijn al twee jaar op rij waarnemingen van de ijsvogel gedaan door verschillende personen. Hiermee zijn nieuwe kansen geboden aan de natuur en kan een belangrijke verbindingzone ontstaan van het Groesbeekse bos naar de Foeperpot. (plan3^{de} fase is naar de Bruuk) Hopelijk worden de andere beken in Groesbeek ook op dezelfde wijze aangepast, zodat Groesbeek z'n naam eer aan doet.

Voor al diegene die geïnteresseerd zijn in ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van dit alles is er excursie onder leiding van ervaren gidsen op zondag 25 maart om 14.00uur start bij de Foeperpot, oude drulsegeweg in Groesbeek (garage Oomen)

Namens Landschaps Beheer Groesbeek
Peter Pouwels

**Wandelingen en excursie's georganiseerd door Landschaps Be-
heer Groesbeek in 2001 zijn:**

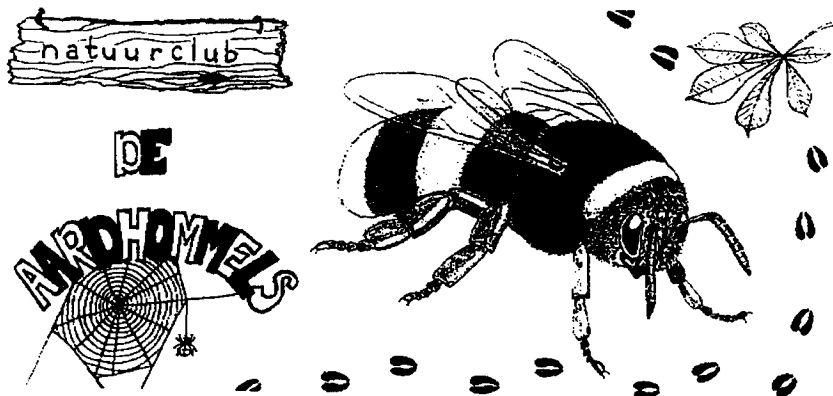
Lokatie	Thema	Datum	Tijd
Foeperpot, Drulsebeek Klein Amerika	Voorjaar	25-03-2001	14.00
De Bruuk	Orchideeën	10-06-2001	14.00
Reichswald, De Horst	Zomer	26-08-2001	14.00
Kraaiendal	Paddestoelen	28-10-2001	14.00

Meer info:

Peter Pouwels, Vijverweg6, 6562ZL Groesbeek ' 024-3974266

E-mail: peter.pouwels@hetnet.nl

Het is al weer enige tijd geleden dat de jeugdnatuurclub de Aardhommels via het Milieujournaal iets van zich liet horen. Dit heeft onder andere te maken met het gegeven dat we de laatste tijd steeds op zaterdagochtend goed weer hebben getroffen.

Stukjes schrijven is nl. meestal onderdeel van een slecht weer programma, en als er geen slecht weer is dan wordt er dus weinig geschreven. Ook ons logboek werd slecht bijgehouden en daar komt ook een groot deel van de stukjes uit voort. Gelukkig hebben de kinderen wat dat betreft beterschap beloofd, dus de volgende keer schrijven ze het Milieujournaal stukje weer zelf. Het is dus niet zo dat Natuurclub bij

Niek speurt naar weidevogels

gebrek aan enthousiasme zweeg, want zoals je nu leest bestaan we nog steeds en gaan we om de 2 weken de natuur in.

De verhuizing van het Hommelhol van de Ericastraat naar ergens anders in Groesbeek moet nog steeds plaats vinden. We zitten onze tijd gewoon uit totdat duidelijk is hoe het precies zit met lokalenbehoefte van de scholen in kwestie.

Wat hebben de Aardhommels dan gedaan sinds de zomervakantie? Onder andere hebben we met het LBG (de werkgroep Landschaps Beheer Groesbeek) meegeholpen om op de Galgenhei de vogelkers te bestrijden. Deze ochtend hebben we gecombineerd met het zoeken van kleine beestjes met als hoogtepunt het vinden van maar liefst 7 cocons van de wesp spin. Ook zagen we een mannetje en een aantal vrouwtjes van deze spinnesoort.

Voor het thema "herfst" hebben we een paar mooie collage's van zaden en vruchten gemaakt, een sieraad voor het Hommelhol.

Op onze paddestoelentocht kwamen we o.a. een sponszwam tegen, een interessante vondst met een bizarre vorm.

Op de vogeltrekdag, bij het Canadees kerkhof, kwamen er wel 350 vogels in een kwartier over. Dit hadden de kinderen nooit verwacht. Onder leiding van Raymond konden we met verrekijkers vaak ook nog te weten komen om welke vogels het precies ging.

Ook de muizenochtend werd bijna een vogelochtend, want in de tuin van Paul Leenders kwam telkens een ijsvogel een kijkje nemen. We waren haast vergeten dat we ook nog spits- en huismuizen hadden gevangen. De kinderen vonden de ijsvogel op dat moment toch iets iets interessanter. Zo'n vogel zien ze misschien nooit meer, een muis wel.

We zijn ook op bezoek geweest bij de boerderij van Martien Nillessen die ons onzettend veel vertelde over zijn koeien, hun stront, het gras en de melk natuurlijk. En omdat het net werelddierendag was geweest hebben we de konijnen van zijn zoon, die ook boer wil worden, geknuffeld en extra gevoerd. Als toetje kregen we een lekker glas gekoelde melk zo van de koe, net slagroom.

Met het aantal leden gaat het zeker goed: op dit moment zijn we met ongeveer 20 kinderen. Toch mogen er nog best wel een paar leden bij komen hoor! Wil je met ons mee de natuur in en, ben je tussen 9 en 12 jaar, dan kun je altijd Henk Klaassen bellen, zijn telefoonnummer is 024 3975088.

De natuurlijke groeten
De Aardhommels

Hier twee stukjes van de laatste ochtenden

Het Hommelhol (18 november 2000)

Vandaag gingen we weer naar het Hommelhol. Dit keer maakten we een speurtocht door het Kraaiendal. De groep werd verdeeld in twee groepen. 1 groep van Henk en Niek en 1 groep van Paul en Anne. Tijdens de speurtocht moesten we opdrachten maken. Bijvoorbeeldde hoogte en de dikte van een boom opmeten en ook onderweg bladeren zoeken van de Eik, de Douglas Spar, de Beuk en de Kastanje. We moesten ook een veer zoeken en iets gek en dat allemaal meenemen. We hebben ook een zwijngenspel gedaan, rondom een boom lagen onder de bladeren zakjes met mars erin. Die moesten we opgraven net zoals zwijnen dat doen. We zochten ook een dikke tak en zaagden daar een schijf van af, om te kijken hoe oud deze tak is. Het was een leuke morgen.

Door Kees Schreven

Het Hommelhol (2 december 2000)

We gingen vandaag weer naar het Hommelhol. Toen we daar aankwamen, had Niek een gewond pimpelmeesje meegebracht. Niek had hem op straat gevonden en dacht dat hij dood was dus nam hij hem mee naar het Hommelhol. Daar aangekomen bleek hij toch levend te zijn. Henk vertelde dat we vandaag naar het pad achter het DVSG-veld gingen [het Zigeunerpaadje Red.], om daar te snoeien en een groot vuur te maken. Toen we daar aankwamen waren een paar leden van Landschaps Beheer Groesbeek en van de Aardmuizen al aan de gang. Henk had een telescoop en verrekijkers meegenomen om de trekvogels te bekijken. Toen begonnen we met zagen. Wij mochten alleen de kleine boompjes omzagen, want grotere bomen werden met de kettingzaag omgezaagd. Daarna gingen we naar het grote vuur kijken wat inmiddels aan het branden was. Ook hielpen we natuurlijk mee om het vuur groot te houden. Later mocht ieder een bolletje deeg [met dank aan Bakkerij Oomen Red.] pakken en die prikten we dan op een stok om hem zo in het vuur te houden. Bij bijna iedereen was het deeg later zwart geworden. Het pimpelmeesje was helaas doodgegaan en werd daarom gecremeerd in het vuur. Ramon had een paar kikkers gevangen. Later fietsten we weer naar huis.

Geschreven door Stijn Schreven.

*Broodbakken op een
kampvuur van snoeihout*

J J
W E E T W E E T P U Z Z E L

Deze keer in jullie eigen "Weet je weetje" lekker puzzelen en piekeren. Test je kennis van de natuur en ga aan de slag!

 Zoek de 16 bomen ↓ en ⇒

OPLOSSING
 abeel, berk, beuk, den, eik, kastanje, linden, melkboom, spar, knottewilg, lijsterbes, hazelaar, populier, vlier, framwilg.

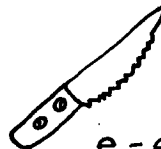
 Welke vogels zie je hier?

t = m

t = L

e = ee

s = D

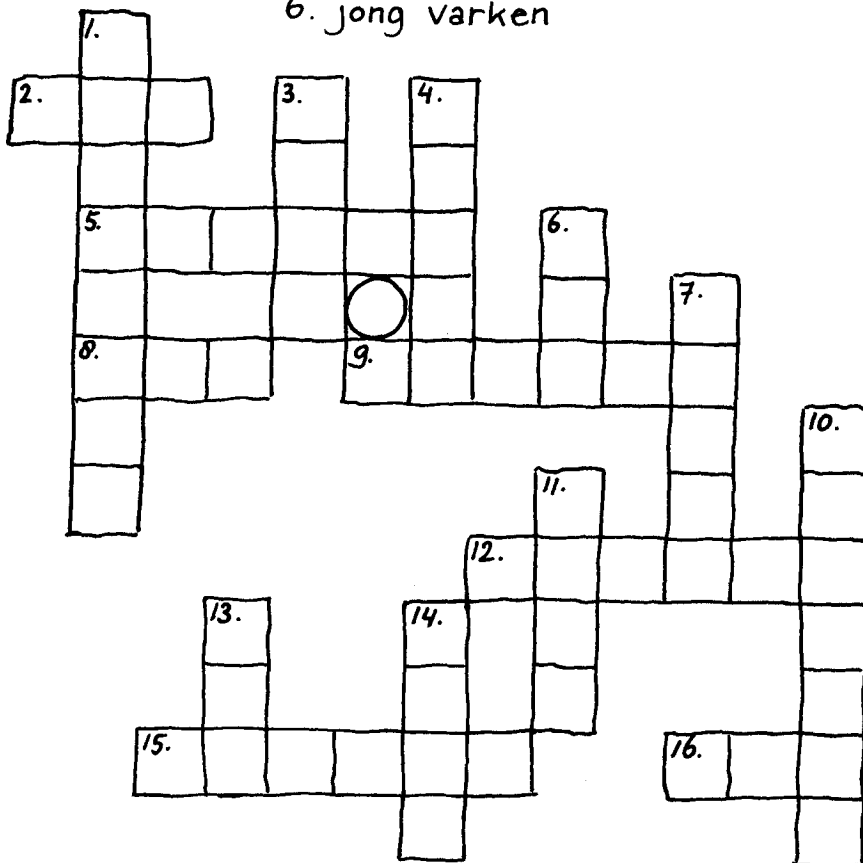
D = st

R = j

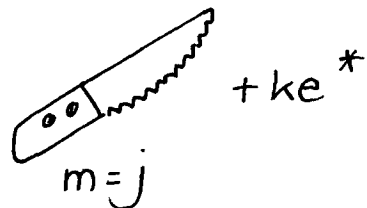
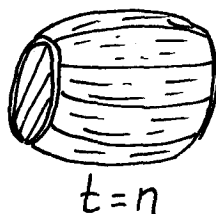
dieren en hun familie

1. jongen van de koe
2. jong schaap
3. jong van de wolf
4. vrouwtjeshert
5. jong van het paard
6. jong varken

7. man van de koe
8. mannetjesschaap
9. mannetjespaard
10. vrouw van de leeuw
11. vrouwelijk varken

12. vrouwtjespaard
13. mannelijke hond
14. vrouwelijke hond
15. jong van de kip
16. vrouwtjesschaap

* groeten van jeske